

Önazonosságunk emlékhelyén

Minden közösségnek, nemzetnek – a mi esetünkben nemzetrésznek – megvan a maga szellemi öröksége, hagyomány- és kultuszrendszere, amelyre önazonosság-tudata és identitása épül.

1918 után ez a folyamat nálunk – vajdasági magyaroknál – talán számbeli és történelmi sorsunk különbözőségéből eredően, az erdélyitől valamivel később – de nem megkéskéve – indult fejlődésnek először az irodalom terén.

Ez a fejlődés köztudottan számvetéssel indult, azoknak a dolgoknak a számbavételével, amelyekkel az akkori vajdasági magyarság tudomása szerint nem rendelkezett, s fájlatóan hiányolták a gazdag középkort. A gyökereit kellett tehát a vajdasági magyarságnak felfednie. Azokat a gyökereket, amelyekre azokban a viharos időkben – kapaszkodóként – nagy szüksége volt. Más, nyugodtabb történelmi sorsú, gazdag nemzetek ezeket az emlékeket gazdag gyűjteményű múzeumaiban őrizték, és az egykori hazának is megvolt ez a múzeuma, amely a nemzet múzeuma volt, de az a vajdasági magyarság számára – elszakított nemzetrészként – már elérhetetlenné vált. Ilyen jellegű intézménye a vajdasági magyarságnak napjainkig sem alakult meg, s az 1918 utáni történetét is tájaink gazdag regionális és helyi múzeumaiban keresheti csak.

A vajdasági magyarság azonban mégsem maradt gyűjtemények, és talán nem marad múzeum nélkül sem. A 70-es évek elején Szivácon, Kristály Klára tanítónő gyűjtőmunkájának eredményeként létrejött egy olyan személyhez kötődő ereklyetár, amely muzeológiaiilag az emlékgűjtemények közé sorolható. Ez az egyedülálló vajdasági magyar ereklyetár pedig nem más, mint Szenteleky Kornél életének és munkásságának szentelt emlékszoba.

Tehát ha nem is pontosan abban a házban, de Szivácon, vajdasági magyar önazonosságunk fejlődésének kultikus helyszínén vagyunk. Ebben a felújított emlékszobában pedig annak az íróegyéniségnek a szelleme előtt tisztelgünk, aki – ezt már bizonyosan elmondhatjuk – minden erejét latba vetve azon munkálkodott, hogy a két világháború közti időszakban a trianoni sokkban lévő vajdasági magyarságot szellemében ismét újrászervezze és talpra állítsa.

Szenteleky Kornél 1920-ban orvosként került Szivácra. Hogy hova, milyen körülmények közé érkezett 1920-ban, azt csak feltételezhetjük, arról

pedig, hogy mivel foglalkozott, Szivácon már több információnk van. Tudomásunk van a falu társadalmi életében betöltött helyéről, arról, hogy jó és lelkiismeretes orvosnak számított, aki a két világháború között többedmagával a település meghatározó egyéniségévé vált.

Szenteleky Sziváca vegyes: német, szerb és magyar település annak ellenére, hogy az egykori Bácskának nem a leggazdagabb települései közé tartozott. Értelmisége is volt, akik ötletességükre hagyatkozva – ebben az eldugott vidéki faluban – igyekeztek tőlük telhetően a legjobban kielégíteni kulturális igényeiket is. Szivác társadalmi-társasági életébe a „Doktor úr” – ahogyan a sziváciak hívták – a ránk maradt fényképanyagból ítélve tökéletesen belesimult, olyannyira, hogy nemcsak elfogadta a már meglévő vidéki színjátszási hagyományt, hanem abban aktívan részt is vett. Színjátékokat írt magyar és sváb nyelven, sőt szerb nyelvűvel is kísérletezett. Tanult és világot látott emberként muzsikált a sziváciak szimfonikus zenekarában, és a korra jellemző modernséget jelképező dzsesszzenekar játékában is szívesen vett részt.

Emellett orvosa és gyógyítója volt a sziváciaknak, majd a falu határain túllépve, talán a hely szellemétől vezérelve, hozzáfogott a vajdasági magyar írók szervezéséhez. A két világháború közti Szivác a vajdasági magyarság sajátos szellemi fővárosává lett, ahonnan gyakran küldtek, és ahová gyakran érkeztek a levelek, a kéziratok és a könyvküldemények. Nem erre a címre, hanem annak a háznak a címére, amelyben a főutcán Szenteleky lakott, élt és dolgozott.

Ettől függetlenül ma azok, akik ezen a hideg őszi napon eljöttek Sziváca-ra, hogy tisztelegjenek Szenteleky Kornél irodalomszervezői, írói munkássága előtt, megnézhetik azt a felújított emlékszobát is, amelyben a már említett irodalmi ereklyék kaptak ismét helyet. Ezek az ereklyék Szenteleky Kornél szétszóródott hagyatékából maradtak a sziváciakra és a vajdasági magyarságra. Az itt jelen lévők többsége azzal a tudattal is jött ide, hogy ne csak az irodalomszervező előtt tisztelegjen, hanem arról is tanúbizonyosságot tegyen, hogy hisz abban az öntudatos, önazonossággal rendelkező vajdasági magyar irodalomban, amelynek elindítója és első nagy szervezőegyénsége Szenteleky Kornél volt.

Tehát leszögezhetjük, hogy a vajdasági magyarság nemcsak Szenteleky Kornél szellemi hagyatékát jussolta meg, hanem ezt a szerény személyes gyűjteményt is, és vele mindazt, ami – Szenteleky Kornél szellemi hagyatékából táplálkozva – tájainkon az irodalom és művészet terén létrejött, tehát megteremtődtek azok a feltételek, amelyek egy emlékmúzeum megalapításához szükségesek.

A 2006 őszén még elhanyagolt és ma felújított emlékszobában Szenteleky Kornél személyes fényképei, levelei, művei, a szerkesztésében megjelent antológiák kaptak helyet, amelyek közül ismételten hadd hívjuk fel a figyelmet

a *Bazsalikom* címűre, mely az akkori modern szerb költők első magyar nyelvű antológiája, így különös jelentőséggel bír ma is. A már meglévő kiállított tárgyakat igyekeztünk a ma elfogadott irodalomtörténeti elvek szerint rendszerezni, és olyan művekkel pótolni, amelyek Szenteleky Kornéllal az íróval és irodalomszervezővel foglalkoznak.

Az író személyes tárgyai közül hadd említsük meg a bőr ülőgarnitúrát és azokat a bútordarabokat, amelyek Szenteleky Kornél orvosi hivatását, szíváci rendelőjét idézik. Orvosi műszereit, táskáját, a régi gyógyszeresüvegeit, amelyeket az egyik rendelői szekrényben szimbolikusan a *Vajdasági Írás* egy számával és a Szenteleky által szervezett szimfonikus zenekar fényképével együtt állítottuk ki. Ezek a személyes tárgyak nagymértékben növelik a kultúrotthon és a hely szellemét.

Kettős jelentőséggel bírnak a szíváci műkedvelők előadásainak felvételei, amelyeken szembetűnően kiemelkedik Szenteleky Kornél szerzői vagy előadói egyénisége, mert ezek ma az író-orvos nevét viselő művelődési egyesület sikeres múltjáról is vallanak.

Külön kiállítási együtttest szenteltünk Szenteleky Kornél halálának és temetésének. Halotti maszkját a temetésén készült fényképekkel, a szíváci temetőben lévő síremlékének egykori és mai felvételeivel, valamint azzal a rönkké szélesedett szomorú akácágak koszorúfonatával idéztük föl, amely Szenteleky esetében Krisztus töviskoszorújának szimbóluma is lehetne, de a vajdasági magyarság 1918 utáni sorsa-kálváriája jelképének is tekinthetjük.

Van ennek az irodalmi emlékhelynek egy teljesen új keletű szegmentuma is. Azoknak az íróknak az arcképcsarnoka és egy-egy saját kezűleg írt verse vagy szövegrészlete, amelyet a magát vajdaságinak vagy vajdasági magyar írónak vallók írtak, s hagytak itt író ősüknek szentelve és szellemének tisztelve az 1968 óta megrendezésre kerülő Szenteleky-napokon.

Nemcsak az írók tiszteltek az irodalomszervező és író Szenteleky előtt, hanem a festők is. A vajdasági festészet nagyjai, akik a sajátos vajdasági helyi színek szellemének hívei is voltak, s egy-egy műalkotásukat ennek az emlékszobának szentelték, és megteremtették egy esetleges emlékmúzeum eredeti anyagát azokkal a könyv alakban megjelent művekkel egyetemben, amelyeknek szerzői vajdasági magyar írók.

A Szenteleky-emlékszoba annak ellenére, hogy ma még csak egy szoba, ezekkel az ereklyékkel túlnövi az írói emlékszobák fogalmát. Tehát még nem múzeum, mert még nem lehet az, de az emlékszobánál több, egy közösségnek – ebben az esetben egykor a jugoszláviai magyarságnak, ma már a vajdasági magyarságnak – az emlékhelye, ahova azért kell eljőnni, hogy tudatossá váljon bennünk, mik voltunk és vagyunk. Mert ezen a tájon, a Telecskai-dombok alatt, a vajdasági magyar sorsunk néz velünk szembe. Itt mutatkoznak meg a gyenge és erős pontjaink, és itt kell leszámolnunk önmagunkkal is.

Vajon mit gondolt Szenteleky Kornél 1920-ban, amikor Szivácra „hazaérkezett”, és mit gondolt akkor, amikor íróasztala mellől szép kézírásával küldött kérés- és szervezőleveleket Vajdaság-szerte ismerőseinek, barátainak és íróársainak, vagy előlegezett tiszteletdíjat a saját pénzéből? Tette ezt azért, mert rádöbbsent, hogy itt és most tenni kell valamit, még innen, Szivácról is.

Nekünk ide kell eljőnnünk, hogy megtudjuk, kik vagyunk mi vajdasági magyarok, itt tudunk szembenézni szülőföldünkkel, mindazzal, amit számunkra nyújtani tud, itt tudunk szembesülni múltunkkal és jelenünkkel, s akkor a bizonytalan jövőnket is vállalni tudjuk.

Ennek az emlékszobának, amelyet Szenteleky Kornél szelleme és tekintete ural, megvan ez az ereje, mert – ha nem is anyagi mivoltában, de szellemében – itt van minden, amit a vajdasági magyarság 1918 óta magának megteremtett, így az is, amit azóta elvesztett.

